

та пропозиції щодо удосконалення навчальних і методичних компетенцій учителів закладу освіти при викладанні конкретного предмета); діагностичну компетенцію (здатність керівником навчального закладу здійснювати аналіз досягнень як педагогічного колективу, так і учнів загальноосвітнього навчального закладу); навчальну компетенцію (спроможність керівника навчального закладу, враховуючи власний досвід і досвід інших управлінців, здійснювати аналіз навчальної діяльності у закладі в цілому з визначенням перспектив її розвитку); творчу компетенцію (спроможність керівника навчального закладу на основі власних рис характеру (наполегливість, новаторство) створювати в закладі освіти творчу атмосферу, що призводить до розвитку підпорядкованої школи); дидактичну компетенцію (спроможність здійснювати наукове обґрунтування змісту освіти з виявленням закономірностей, що існують в навчальному процесі через визначення методів і організаційних форм); оцінно-контрольну компетенцію (уміння керівника навчального закладу здійснювати оцінювання та контроль діяльності як педагогічного колективу, учнів, так і навчального закладу в цілому з метою коригування процесу учіння); функціональну компетенцію (спроможність керівника навчального закладу реалізовувати знання та уміння з управлінської справи на практиці діяльності загальноосвітнього навчального закладу); трудову компетенцію (сутнісна характеристика керівника навчального закладу як управлінця, що реалізує трудові функції відповідно до укладеного контракту, колективного договору, правил внутрішнього трудового розпорядку та трудового законодавства в цілому).

Висновки. Таким чином, загальнонауковий та професійно-педагогічний напрями управлінської компетентності майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів утворюють професійно-функціональний компонент. Змістове наповнення зазначеного компоненту має обов'язково реалізовуватися при розвитку особистості майбутнього директора навчального закладу у процесі вузівського навчання, без урахування якого неможливий процес становлення майбутнього управлінця й керівника. У подальших дослідженнях автор планує розкрити зміст управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу через загальнокультурні, інформаційно-правові, соціальні напрями, що також утворюють означену компетентність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк Л.П. Словник навчально-педагогічних понять і термінів : Методичний посібник / Укл. Л.П.Вовк, Г.Д.Панченко, О.С.Падалка та ін. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. – 83 с.
2. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. / Уклад. С.У.Гончаренко та ін., за ред. Н.Г.Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Менеджмент, маркетинг і економіка образования : Учебное пособие / Под ред. А.П. Эгоршина. – Н. Новгород : НИМБ, 2001. – 624 с.
5. Туленков М.В. Сучасні теорії менеджменту : Навчальний посібн / М.В. Туленков. – К. : Каравела, 2007. – 304 с.
6. Шишко А.В. Формування педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови у процесі магістерської підготовки: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / А.В. Шишко; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. — Кіровоград, 2008. — 20 с.

***Резюме.** В статье рассмотрено проблему формирования управленческой компетентности будущих руководителей общеобразовательных учебных заведений. В данном контексте определены и проанализированы основные понятия, а также описано содержательное наполнение профессионально-функционального компонента управленческой компетентности будущего руководителя учебного заведения, которое должно формироваться у будущих директоров в процессе вузовского обучения.*

***Ключевые слова:** руководитель учебного заведения, управление, управленческая компетенция, профессионально-функциональный компонент.*

***Summary.** The problem of formation of managerial competence of the future managers of comprehensive educational institutions has been studied in the article. In the given context basic notions have been determined and analyzed, and the contextual filling of the professional-functional component of managerial competence of the future manager of educational institution, which future headmasters should form in the process of higher educational institution training, has been described.*

УДК 159.922:141:2

О.Б. ДЕМЯНЮК

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ТИПОЛОГІЯ ОБРАЗУ СВІТУ У СТУДЕНТІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

***Резюме.** У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми особливостей становлення образу світу в юнацькому віці, представлена типологія образу світу студентської молоді.*

***Ключові слова:** образ світу, типологія образу світу, світосприйняття, юнацький вік, пізнавальне ставлення до світу.*

Постановка проблеми. Динамічні та радикальні зміни, що відбуваються в сучасному світі, істотно впливають на кожну людину, відображаючись у її свідомості. Суспільство висуває нові вимоги до особистості, що зумовлює постійний рух до нових форм взаємодії та існування в мінливому світі. Адаптація до нових соціокультурних і економічних умов передбачає якісні зміни в способі життя людей, що безпосередньо відображається на їх світосприйнятті та, насамперед, на образі світу студентської молоді як найбільш відкритої і готової до змін частини суспільства. Образ світу студентів є більш мінливим і гнучким на відміну від світосприйняття дорослої людини, яка реалізувала себе в особистісному та професійному плані. Це проявляється в активності пізнання світу, в освоєнні нових інформаційних технологій, у можливості оволодіння новими формами соціально-економічного та культурного життя, в стильових особливостях спілкування і поведінки. Студентський вік є сензитивним періодом у формуванні та розвитку образу світу, який розуміється як певна „цілісна, багаторівнева система уявлень людини про світ, інших людей, себе, власну діяльність” [6, 350].

Необхідно зазначити, що категорія „образ світу” є однією з основних у сучасній психології. Проблеми становлення і розвитку образу світу представлені в дослідженнях Є. Артем'євої, Г. Берулави, Ф. Василюка, Є. Клімова, О. Леонтьєва, Д. Леонтьєва, В. Петухова, Дж. Ройса, С. Рубінштейна, В. Серкіна, С. Смірнова, М. Холодної, Д. Уордела та ін.

Зокрема, О. Леонтьєв використовує категорію „образ світу” у такому значенні: „...психологія образу (сприйняття) є конкретно-наукове знання про те, як у процесі своєї діяльності індивіди будують образ світу - світу, де вони живуть, діють, який вони самі змінюють та частково створюють; це - знання також про те, як функціонує образ світу, опосередковуючи їх діяльність в об'єктивно реальному світі” [3, 254]. Психологічний зміст категорії „образ світу” включає суб'єктивне відображення у свідомості людини навколишньої дійсності завдяки функціонуванню сенсорно-перцептивної системи, а також пізнавальної предметної активності. О. Леонтьєв наводить таке пояснення: „У людини світ набуває в образі п'ятий квазивимір... Це перехід через чуттєвість за межі чуттєвості, через сенсорні модальності до амодальної світу. Предметний світ виступає у значенні, тобто картина світу наповнюється значеннями” [3, 260].

Вікові особливості та етапи становлення індивідуальних уявлень про світ були предметом дослідження Ю. Аксьонової, І. Бушай, В. Давидова, Д. Елкінда, Е. Еріксона, М. Зінов'євої, І. Кона, М. Лісіної, Г. Малюченка, Д. Медведєва, І. Маякової, В. Мухіної, М. Осоріної, Т. Павлової, Ж. Піаже, В. Смірнова, С. Тарасова та ін.

Розвиток індивідуального світосприйняття і світорозуміння, на думку Д. Леонтьєва, зазнає неминучих якісних зрушень від не чітко диференційованого і нерелексованого світовідчуття до більш чіткого і сталого світосприйняття, далі до усвідомленого світорозуміння і, нарешті, до емпіричного і теоретичного світогляду в підлітковому та юнацькому віці. Розвиток уявлень про світ і взаємодія людини зі світом не закінчується в молодості і може тривати протягом усього її життя, збагачуючись професійними знаннями, досвідом сімейного життя, політичної або релігійної діяльності [4].

Метою нашого повідомлення є здійснення теоретичного аналізу проблеми становлення та типології образу світу в студентському періоді, вікові межі якого пов'язані з юнацьким віком.

З переходом до юнацького віку формування наукового і морального світогляду поступово стає визначальним фактором психічного розвитку. У цьому віці молоді люди вже володіють необхідними інтелектуальними й особистісними ресурсами, що дозволяє орієнтуватися в навколишньому світі, самостійно знаходити сенс подій, які відбуваються, і займати щодо них власну позицію.

Необхідно відзначити, що саме юнацький вік називається класиками вітчизняної психології критично важливим для становлення індивідуального світогляду. Тільки після досягнення 17-18 річного віку в людині «визрівають» необхідні емоційно-вольові та інтелектуальні ресурси для того, щоб вона могла почати шукати і знаходити свої, автентичні відповіді на питання: «Який світ?» «Хто Я і навіщо Я?» «Який Я?» «Що в житті потрібно?» Як жити? Що вважати добром і злом тощо. Не випадково Л. Божович зазначає, що протягом цього періоду ламається і перебудовується вся попередня система ставлення до світу і складається та життєва позиція, з якої починається самостійне життя [1]. Дослідник психології юнацтва І. Кон зазначає, що в цьому віці яскраво виражене прагнення пізнати певну універсальну «формулу», яка змогла б висвітлити і сенс власного існування, і перспективи розвитку всього людства [2].

Заслуговує на увагу концепція С. Тарасова, центральним поняттям якої є ментальна парадигма. Ментальна парадигма, за С. Тарасовим, – це сукупність образів світу, категорій і способів світосприйняття та відповідних поведінкових реакцій, що утворює ієрархічну динамічну цілісність, притаманну певній віковій групі. Дослідник стверджує, що в різні вікові періоди актуалізується той чи інший спосіб сприйняття світу: з 7 до 11 років провідну роль відіграють механізми ірраціонально-образного сприйняття світу і себе в ньому; з 11 до 15 років притаманний раціонально-практичний образ світу; з 16 до 22-23 років «ментальна парадигма» юнаків та дівчат характеризується високим рівнем розвитку рефлексії, елементами теоретичного мислення. Вони набувають здатності відчувати і розуміти свій зв'язок з навколишнім світом, як на раціонально-логічному, так і на інтуїтивному рівнях. Такий образ світу, на думку С. Тарасова, можна назвати раціонально-образним. Почуття обмеженості раціонального пізнання може призводити до емоційного дискомфорту, екзистенційних роздумів. І тоді за раціоналістичним визнанням єдності світу і людини, може виникнути інтуїтивне відчуття космічної спільності, що ґрунтується на ірраціонально-образному матеріалі. Інформація, що міститься в межах першої ментальної парадигми, знову стає значущою для індивіда, але на новому рівні: відчуття глобальної єдності доповнюється її усвідомленням. Зміст цієї ментальної парадигми, на думку дослідника, тісно пов'язаний з таким поняттям як „цілісне сприйняття світу” [7]. Таким чином, по завершенню юнацького віку закінчується період становлення первинної структури уявлень про світ, яка є базовою для всіх наступних трансформацій світогляду особистості.

Певний вклад у проблему становлення індивідуального світосприйняття і світорозуміння внесли Д. Уордел, Дж. Ройс та М. Холодна, згідно яких в особливостях індивідуального образу світу проявляють себе індивідуальні способи пізнавального ставлення до дійсності, інакше кажучи, когнітивні стилі.

Так, в концепції Д. Уордела і Дж. Ройса було введено поняття «епістемологічні стилі», які інтерпретуються як індивідуально-своєрідні форми пізнавального ставлення до навколишнього світу і самого себе як суб'єкту пізнавальної діяльності. Епістемологічні стилі розглядаються як посередники, які об'єднують когнітивні й емоційні властивості суб'єкта і виступають інтегратором когнітивної і афективної сфер, здійснюючи тим самим вплив на образ світу, образ-Я і стиль життя. Д. Уорделл і Дж. Ройс описали 3 загальних епістемологічних стилі – раціональний, емпіричний і метафоричний. Їм відповідають 3 базових способи мислення, на основі яких будуються образи світу:

1. Емпіризм – характеризується таким способом пізнання світу, в якому пріоритет віддається даним безпосереднього сприйняття і конкретно-образного досвіду. Таким чином, емпіричний образ світу базується на переважному отриманні знань про оточуючий світ через сенсоріку.

2. Раціоналізм – характеризується таким стилем пізнання, в якому велике значення надається побудові широких понятійних схем або теорій. Ступінь істинності власних суджень, переконань раціоналіст перевіряє за допомогою логічних висновків і обґрунтувань. Критерієм адекватності і надійності індивідуального образу світу виступає його логічна стійкість. Отже, основою раціонального образу світу є знання, отримані шляхом логіко-аналітичних прийомів.

3. Метафоризм – характеризується прагненням до цілісного сприйняття і вираження розмаїття світу через вільне і творче оперування різними областями знань. Для метафоричного стилю мислення характерна тенденція до символізації і глобалізації розуміння того, що відбувається, при цьому оцінка адекватності індивідуального образу світу здійснюється в термінах інтуїції. Відтак, метафоричний образ світу формується через символіко-метафоричне переживання.

Зазначені вище епістемологічні стилі (образи світу) американські вчені пов'язують зі стилями життя – альтруїстичним (спрямованим на служіння людям), індивідуалістичним (орієнтованим на самоактуалізацію), ікарістичним

(спрямованим на творчість). Образи світу і стилі життя, на їхню думку, можуть утворювати різні поєднання, формуючи дев'ять різнопланових видів "Я-концепції" [9].

Спроба узагальнення і систематизації описаних сучасними авторами стилів пізнавального ставлення до світу була здійснена М. Холодною. В результаті автор виділила 5 основних епістемологічних стилів:

- 1) емпіричний: розум орієнтований на спостереження та аналіз безпосередніх вражень;
- 2) конструктивно-технічний: розум орієнтований на управління навколишньою дійсністю та її моделювання в межах різного роду експериментів;
- 3) раціоналістичний: розум орієнтований на пошук подібності, узагальнень, підстав і закономірностей;
- 4) рефлексивно-медитативний: розум орієнтований на інтуїтивне переживання того, що відбувається, використання метафор, символів і рефлексії як засобів організації індивідуального образу світу;
- 5) хаотичний: розум орієнтований на реалізацію суб'єктивно надто важливої мети-ідеалу, коли гранична концентрація інтелектуальних сил на певній проблемній області поєднується з проявом дезорганізації інтелектуальної діяльності [8].

Актуальними для нашого дослідження є виділені Г. Малюченко та В. Смірновим психологічні механізми та універсальні моделюючі категорії світорозуміння. До психологічних механізмів суб'єктивного моделювання світу належать: генералізація суб'єктивного досвіду та антропоцентрична проекція. Автори зауважують, що становлення і розвиток індивідуальних моделей світу багато в чому обумовлений психобіографічним досвідом особистості. Так в процесі соціалізації підрастаючий індивід неминує «екстраполює» свій суб'єктивний досвід на зміст і структуру всього світового устрою в цілому. Якщо у його мікросоціумі переважає стиль взаємин, який характеризується непередбачуваністю, непослідовністю і невизначеністю, він буде схильний сприймати світ як хаотичну взаємодію об'єктів і явищ. Якщо в процесі соціалізації домінуючими взаєминами є побудовані на неприйнятті інших, протистоянні соціальним інститутам і, в особливих випадках, на прямому насильстві, то початкові уявлення про світ будуть антагоністичними. Якщо в процесі соціалізації індивіда домінуючими типами взаємодії виступають міжособистісна маніпуляція, надмірно прагматичні, побудовані на холодному розрахунку та позбавлені емоційності взаємини, то в нього проявиться схильність до механістично-технократичного сприйняття реальності. Організмичне світосприйняття буде переважати у свідомості особистості, якщо в процесі її соціалізації домінували взаємини, побудовані на відкритості, довірі, співпраці, співпереживанні, зворотньому зв'язку. Така генералізація суб'єктивного досвіду має місце переважно в підлітковому та юнацькому віці, тобто на стадії становлення первинної моделі світу особистості. Якщо особистість володіє досить високим внутрішнім потенціалом для переробки і нейтралізації негативного досвіду соціалізації, то вона поступово перестане домінувати над її світосприйняттям і світорозумінням.

Не менш важливу роль в процесі побудови образу світу має так звана «антропоцентрична» проекція, завдяки якій модель світу є відображенням не тільки і не стільки психобіографічного досвіду людини, скільки її індивідуально-психологічних особливостей. При цьому зміст антропоцентричної проекції також цілком може бути виражений через згадані вище поняття хаотичності, антагоністичності, механістичності і організмичності. У відповідності з індивідуальним співвідношенням своїх психологічних характеристик, люди тією чи іншою мірою проєктують на світ ті чи інші інтрапсихічні еквіваленти хаотичності, антагоністичності, механістичності і організмичності.

У контексті зазначеної проблеми автори наголошують також на тому, що при всіх відмінностях психобіографічного досвіду індивідуальні моделі реальності в більшості випадків є лише відображенням відповідних колективних уявлень про світ. Ідентифікуючи себе з тими чи іншими соціальними групами, люди (особливо в період своєї юності, молодості), цілеспрямовано або хаотично і несвідомо засвоюють певні субкультурні ритуали, сленгові форми самовираження і світорозуміння, прийняті в цих групах. Разом з тим, численність і самотність різного роду соціальних груп не перешкоджає поділу всіх можливих групових традицій і способів світосприйняття, світорозуміння на зазначені типи уявлень про світ.

Отже, Г. Малюченко та В. Смірновим виділено чотири універсальні моделюючі категорії світосприйняття і світорозуміння: хаотичність, антагоністичність, механістичність, організмичність, які відображають структуру і зміст як групових (колективних), так і індивідуальних моделей світу. На основі зазначених категорій сприйняття і розуміння реальності побудована класифікація індивідуальних моделей світу: хаотичної (Світ як Хаос); антагоністичної (Світ як поле битви); технократичної (Світ як механічний мега-агрегат); організмичної (Світ як єдиний живий організм). Кожній моделі притаманний певний перелік життєвих сенсів і цілей, що задані смисловим контекстом світосприйняття і світорозуміння, цінностей та типів ставлення до інших людей, до життєвих проблем. Звичайно, життя людини не змінюється відразу після прийняття нею як «істинної» однієї з описаних моделей реальності, але її свідомість починає функціонувати в контексті тих очікувань, можливостей і обмежень, які в ній закладено.

Дослідження зазначених вище авторів виявили також відсутність будь-якого стійкого взаємозв'язку між загальними показниками інтелектуального розвитку особистості і домінуючими в її свідомості модальностями світосприйняття. Слід зазначити, що опис структури та змісту моделей образу світу був отриманий в результаті аналізу та узагальнення емпіричного матеріалу досліджень індивідуального світосприйняття молодих людей у віці від 15 до 22 років за допомогою проєктивної методики «Як я уявляю собі світ» [6].

Розробка категорії „образ світу” в межах вікової та педагогічної психології, на думку Д. Медведєва, є одним з пріоритетних напрямів цієї галузі знань. Автор розглядає образ світу як головний внутрішній фактор розвитку особистості студента педагогічного вузу і виділяє наступні критерії побудови їх типології образу світу: характер емоційної установки людини щодо сприйняття оточуючої дійсності, інших людей і самого себе (позитивний – негативний) та характер спрямованості ціннісних орієнтацій особистості (альтруїстичний – індивідуалістичний). Створена на основі даних критеріїв типологія представлена наступними типами образу світу: позитивний альтруїстичний тип образу світу; позитивний індивідуалістичний тип образу світу; негативний альтруїстичний образ світу; негативний індивідуалістичний тип образу світу. Дослідження Д. Медведєва показали, що саме позитивний альтруїстичний тип образу світу може бути визнаний як найбільш адекватний умовам майбутньої професійної діяльності студентів педагогічного вузу [5].

Висновки. Отже, категорія «образ світу», особливості становлення образу світу та його типологія є об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних психологів, які відзначають багатогранність зазначеного феномену та наголошують на актуальності подальшого теоретичного і практичного вивчення. Образ світу виступає як інтегральна когнітивна структура, що акумулює уявлення людини про навколишній світ і детермінує специфіку подальшої поведінки в ньому. Саме по завершенню юнацького віку закінчується період становлення первинної структури уявлень про світ, яка є базовою щодо

всіх наступних трансформацій світогляду особистості. Аналіз способів і критеріїв осмислення світу студентами, можливість проникнути в їх внутрішній світ, відтворити індивідуальну своєрідність є важливим практичним завданням у сучасних умовах гуманізації освіти, основною метою якої є особистісне і професійне самовизначення та самореалізація, де студент насамперед виступає як експерт власного життєвого світу. *Перспективу* вбачаємо у подальшому здійсненні порівняльного аналізу типологій образу світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л.І. Этапы формирования личности в онтогенезе / Л.И. Божович // Вопросы психологии – 1979. - №3. – С. 7 – 19.
2. Кон И.С. Психология ранней юности / И.С. Кон. – М.: Просвещение, 1989.– 255 с.
3. Леонтьев А.Н. Образ мира / Избранные психологические произведения / А.Н. Леонтьев: В 2-х т. Т. II. — М.: Педагогика, 1983. — С. 251-262.
4. Леонтьев Д.А. Жизнетворчество как практика расширения жизненного мира / Д.А. Леонтьев // Всероссийская научно-практическая конференция по экзистенциальной психологии: материалы сообщений; под ред. Д.А.Леонтьева, Е.С.Мазур, А.И. Сосланда. - М.: Смысл, 2001. - С. 100-109.
5. Медведев Д.А. Образ мира современного студента: основы системно-текстологической парадигм / Д.А.Медведев. – Астрахань: Изд-во АГПУ, 2001. – 198 с.
6. Социально-психологический анализ целостных представлений о мире / Малюченко Г.Н., Смирнов В.М. – Саратов: - Изд-во Саратов.ун-та, 2006. – 155 с.
7. Словарь практического психолога / Сост. С. Ю. Головин. — Минск: М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. — 800 с.
8. Тарасов С.В. Образ мира. Опыт изучения категориальных структур мировосприятия школьников / С.В. Тарасов. – СПб.: Научное издание, 1996. – 75 с.
9. Холодная М.А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума / М.А. Холодная. – СПб: Питер, 2004. – 384 с.
10. Wardell D. M., Royce J. R. Toward a multifactor theory of styles and their relationship to cognition and affect // J. Pers. 1978. V. 46. N 3. P. 474—505.

Резюме. Стаття посвящена теоретичному аналізу проблеми особливостей становлення образу мира в юнашеском візві, представлена типологія образу мира студентської молоді.

Ключеві слова: образ мира, типологія образу мира, мировосприятіє, юнашеский візві, познавательное отношение к миру.

Summary. The article highlights the theoretical analysis of the peculiarities of the image problems of the world in adolescence, presented typology of the image of the world students.

Key words: image of the world, typology of the image of the world outlook, youthful age, cognitive attitude to the world.

УДК [159.923:316.454.52]:378

К.В.ДЖЕДЖЕРА

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МОЛОДИХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Резюме. У статті здійснено аналіз комунікативних проблем молодих викладачів вищих навчальних закладів, розкриті певні можливості розв'язання цих проблем.

Ключові слова: професійно-педагогічне спілкування, труднощі спілкування, дефіцитне спілкування, дефектне спілкування, деструктивне спілкування, комунікативний бар'єр.

Постановка проблеми. У сучасній теорії і практиці вищої освіти все помітнішою стає проблема професійно-педагогічного спілкування. Як засвідчують дослідження (В. Айнштейн, І. Булах, І. Зязюн, Т. Іванова, О. Крушельницька, Г. Микитюк, Л. Подоляк, В. Семиченко, О. Сидоренко, В. Юрченко), цей феномен є основою науково-педагогічної діяльності викладача, а його розвиток становить необхідним аспектом професіоналізації педагога.

Актуальність професійно-педагогічного спілкування останнім часом зростає з причини активізації комунікативних процесів у країні і світі, що зумовлює необхідність удосконалення спілкування в усіх сферах суспільного життя.

Значущість проблеми посилюється ще й у зв'язку зі зміною освітніх орієнтирів, їх переорієнтації на технології гуманізації та особистісне зростання учасників навчально-виховного процесу (Г. Балл, І. Бех, А. Богуш, І.Зязюн), що зумовлює необхідність широкого використання особистісно орієнтованих підходів.

Означені обставини спричинили суттєву зміну поглядів на сутність професійно-педагогічного спілкування. Нині наукові обґрунтування цього феномена спираються на засади взаємодії і діалогу, засновані на принципах поваги, рівності, відкритості, довіри, сприяння саморозвитку особистості (Н. Волкова, О. Завальнюк, Т. Дуткевич, В. Кремень, М. Матвеева, В. Федорчук). Виявлені положення дають змогу трактувати професійно-педагогічне спілкування як широкий спектр педагогічно доцільних контактів викладача – суб'єкта навчально-виховного процесу з іншими його суб'єктами, спрямованих на регулювання відносин між ними у контексті сприяння всебічному розвитку особистості студента та реалізації завдань професійної підготовки.

Проте ці безумовно цінні ідеї не завжди втілюються у практику вищих навчальних закладів принаймні з двох причин: по перше, з причини збереження стереотипів авторитарної, «силової» педагогіки, сформованих під впливом об'єктивних суспільних чинників; по-друге, з причини недостатньої розвиненості особистісних можливостей викладачів, зокрема початківців. Обидві тенденції негативно позначаються на перебігу навчально-виховного процесу. А як слушно зазначає Т. Іванова, «якщо спілкування є неправильним за своєю психолого-педагогічною формою, це може призвести до ускладнення відносин між учасниками й погіршити процес діяльності, що відіб'ється і на її результатах» [2; 26].

Зазначимо, що це питання вже є предметом наукових досліджень і висвітлюється в аспектах підготовки педагога до міжособистісної взаємодії (Ю. Костюшко), подолання її протиріч та бар'єрів у педагогічному спілкуванні (Л. Подоляк, В.